

ВНУТРІШНЯ ЗВІТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Н. М. Савченко

Державний агроекологічний університет (м. Житомир)

Розглядаються окремі аспекти організації системи внутрішньої звітності в сільськогосподарських підприємствах. Наведені форми внутрішньої звітності.

Постановка проблеми. Для прийняття дієвих управлінських рішень необхідно забезпечити апарат управління оперативною інформацією про результати практичної діяльності підприємства та його структурних підрозділів шляхом комунікації, через канали зворотного зв'язку. В системі інформаційного забезпечення дану функцію виконує внутрішня звітність, яка є узагальненою системою економічних показників, що відображає результати господарювання структурних підрозділів (підприємства) за певний проміжок часу і є одним із найважливіших інструментів управлінського обліку. Особливість внутрішньої звітності полягає в тому, що вона повинна задовольняти потреби багатоцільового використання.

Аналіз останніх досліджень. Слід зазначити, що питанням внутрішньої звітності не приділяється належної уваги. Лише деякі положення внутрішньої звітності розроблені в працях Ф. Ф. Бутинця [1], С. А. Стукова [4], Г. Ю. Кас'янової [3], Т. П. Карпової [2], А. Д. Шеремета [5] та ін. Проте вони не задовольняють реальної потреби облікових працівників в інформації такого характеру. Як наслідок, майже повністю відсутні розробки рекомендацій щодо складу і змісту звітності, періодичності її подання та порядку розгляду як для народного господарства, так і для окремих галузей.

На якість внутрішньої звітності негативно вплинуло і те, що була відсутня належна відповідальність з боку лінійних керівників та економістів виробництв і цехів за повноту, точність та своєчасність представлення інформації вищим ланкам управління, яка повинна використовуватися і на тому рівні підприємства, на якому вона складена [4, с.68]. Також мало уваги приділялось узагальненню практичного досвіду підприємств певних галузей народного господарства у веденні окремих форм внутрішньої звітності.

Результати досліджень. Через недостатній обсяг теоретичних розробок з питань внутрішньої звітності у більшості сільськогосподарських підприємств, залежно від конкретних умов господарської діяльності, обліковці ведуть звітність у саморобних реєстрах довільної форми. Це значно знижує ефективність управлінських заходів, тому що в таких документах

показники не завжди відображаються в необхідному для управління розрізі, не мають системного характеру.

Для сільськогосподарських підприємств необхідна достовірна і своєчасна звітність, яка б реально відображала результати його діяльності в короткостроковому періоді. Перш ніж запровадити будь-яку форму внутрішньої звітності рекомендуємо підприємствам спочатку довести можливість одержання даного документа, визначити джерела одержання необхідної інформації, проаналізувати факт наявності такої інформації. Отже, важливим завданням є чітка ідентифікація всіх складових системи управлінської документації.

Звіт про виконання планових завдань структурним підрозділом у рослинництві доцільно будувати за реквізитною формою. Оскільки характерною особливістю побудови форм внутрішньогосподарської звітності є те, що вона у більшості випадків є таблицею, яка подана у порівняльній формі, тобто містить фактичні і планові дані з метою аналізу перспектив та визначення динаміки розвитку господарюючої одиниці, то форма звіту повинна бути максимально наближеною до форм планових завдань. Наприклад, звіт структурного підрозділу, що виробляє рослинницьку продукцію, може мати таку форму (табл. 1):

Таблиця 1

Звіт про виконання планових завдань з виробництва продукції рослинництва центру прибутку (бригади) № 1 ТОВ "Устянське" Бершадського району Вінницької області за 2004 рік, грн.

Статті витрат	Культури, під які проводяться певні види робіт – внесення добрив						Загальна сума витрат		
	озиме жито			озима пшениця					
	план	факт	відхилення	план	факт	відхилення	план	факт	відхилення
Витрати на оплату праці	246,0	216,7	29,3	276,0	254,3	21,7	522,0	471,0	51,0
Відрахування на соціальні заходи	40,8	29,5	11,3	37,2	34,6	2,6	78,0	64,1	13,9
Добрива (мінеральні)	12600,0	14169,0	-1569	10800	10480	320,0	23400,0	24650,0	-1250,4
Роботи і послуги власних допоміжних виробництв	150,0	140,0	10,0	156,0	153,1	2,9	306,0	293,2	12,8
Роботи і послуги сторонніх організацій	66,0	72,1	-6,1	72,0	59,0	13,0	138,0	131,2	6,9
Витрати на ремонт необоротних активів	96,0	74,2	21,8	96,0	—	96,0	192,0	74,2	117,8
Інші витрати на утримання основних засобів	469,1	447,0	22,1	360,0	357,1	2,9	829,1	804,1	25,0
у т.ч. пально-мастильні матеріали	360,0	331,7	28,3	300,0	289,4	10,6	660,0	621,1	38,9
Загальновиробничі витрати	150,0	180,5	-30,5	216,0	316,6	-100,6	366,0	497,0	-131,0

Формуючи перелік статей необхідно сконцентрувати увагу на невеликій кількості статей, за якими фактичні показники суттєво відрізняються від планових, що згруповані за розміром і ступенями важливості. У зв'язку з наведеною формою Звіту про виконання планових завдань структурним підрозділом зазначимо, що, по-перше, у Звіті витрати узагальнюються за видами вирощуваних культур за статтями витрат, по-друге, за допомогою даного Звіту можна запровадити у структурних підрозділах системи управління "за відхиленнями", тобто проводити оцінку виробничої діяльності структурного підрозділу шляхом виявлення відхилень фактичних показників від планових. Керівники концентрують увагу на найбільш суттєвих відхиленнях від планових показників. Крім визначення суми відхилення, важливо з'ясувати їх причину. Коли причина відома, керівник структурного підрозділу може вжити відповідні заходи для вирішення певної проблеми.

Серед виявлених відхилень слід вибрати найсуттєвіші. При цьому можна встановити певний ліміт виявленого відхилення, наприклад 3%. По мірі виявлення відхилень у статтях витрат понад встановлений ліміт, необхідно особливо ретельно їх аналізувати та виявити фактори, що їх зумовлюють. В деяких випадках доцільно встановлювати ліміт не лише у відсотках, але й у грошовій формі, тому що для однієї статті відхилення у 3% може бути значно більшим за сумою, ніж 6% для іншого виду статей. Так, при виявленні несприятливих відхилень у роботі певного структурного підрозділу, з'ясовуються причини та винуватці перевитрат, вживаються запобіжні заходи щодо виникнення таких ситуацій у майбутньому, а винуватці притягуються до відповідальності.

Відповідно до аналітичних потреб управлінського персоналу форма внутрішнього звіту про доходи рослинницької галузі може виглядати таким чином (табл. 2). За допомогою Звіту про доходи відображаються всі витрати та грошові надходження структурних підрозділів аж до формування чистого доходу. Особливо тут слід відзначити такий показник як “маржа”. Визначення розміру маржі дає змогу приймати управлінські рішення на довгострокову перспективу, які пов'язані зі змінами структури основних засобів, механізмом ціноутворення, оцінкою ефективності капіталовкладень та ін. Також він дозволяє визначити стратегічний потенціал підприємства, що є необхідним для підтримання задовільного рівня динаміки рентабельності. Основною проблемою при визначенні маржі структурного підрозділу є формування механізму поділу постійних витрат на такі, що можуть бути пов'язані з діяльністю певного підрозділу, і такі, що пов'язані з функціонуванням підприємства в цілому. Критерієм поділу може бути певне положення, згідно з яким безпосереднім вважаються ті витрати, які зникнуть, якщо розформується підрозділ і, навпаки, виникнуть при створенні відповідного підрозділу.

Таблиця 2

**Звіт про доходи за центром прибутку ТОВ “Устянське”
Бершадського району Вінницької області за 2004 р.**

Показник	Центр прибутку № 1			
	план, тис. грн.	факт, тис. грн.	відхи-лення, тис. грн.	рівень виконання плану, %
Виручка від реалізації	660,0	609,1	-50,9	92,3
Змінні витрати:				
- прямі матеріальні витрати	264,6	295,7	31,1	111,7
- пряма оплата праці	90,0	87,1	-2,9	96,8
- накладні витрати	42,6	36,8	-5,8	86,3
- витрати на збут	3,6	3,4	-0,2	94,4
Всього змінних витрат	400,8	423,0	22,2	105,5
Маржа	259,2	186,1	-73,1	71,8
Постійні витрати	36,5	42,1	5,6	115,3
Чистий дохід	222,7	144,0	-78,7	64,7

Важливо встановити періодичність представлення форм внутрішньої звітності керівній ланці. На нашу думку, в рослинницькій галузі складання Звіту про виконання планових завдань в структурних підрозділах може бути: 1) у міру проведення робіт під певну культуру – 7-14 днів; 2) підготовка Звіту про доходи – в міру надходження виручки від реалізації певного виду продукції.

За допомогою даних форм внутрішньогосподарської звітності за сегментами діяльності можна готувати зведені реєстри про виконання завдань стратегічного і тактичного рівня.

Висновки. Для оперативного задоволення інформаційних потреб апарату управління про виробничу діяльність структурних підрозділів необхідним є складання внутрішньої управлінської звітності, в якій містяться показники діяльності, що дозволять оцінювати й контролювати процес формування ознак конкурентоспроможності продукції, а також на певний період прогнозувати та планувати виробничу діяльність. Точність і обсяг наведених даних повинен варіювати залежно від організаційно-технологічних характеристик вирощуваної продукції, змісту повноважень, що делеговані конкретному структурному підрозділу.

Література

1. Бутинець Ф. Ф. та ін. Бухгалтерський управлінський облік. Навч. посібник для студентів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевська, Н. В. Герасимчук – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 448 с.
2. Карпова Т. П. Основы управленческого учета: Уч. пособ. – М.:ИНФРА, 1997. – 392 с.
3. Касьянова Г. Ю., Колесников С. Н. Управленческий учет по формуле "три в одном". – М.: Статус – КВО, 1999. – 328 с.
4. Стуков С. А. Система производственного учета и контроля. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 23 с.
5. Управленческий учет: Учеб. пособ. / Под ред. А. Д. Шеремета – М.: ФБК-ПРЕСС, 1999. – 512 с.